

האבולוציה של החברות

העת העתיקה

בימי המקרא (דוד ויהונתן), ביוון וברומא החברות היתה נדירה וקשה להשגה – ערך עליון, חזק מכל קשר משפחתי או רומנטי ומאנטימיות אחרות

ימי הביניים

לחברות אופי מובנה בעל השלכות כלכליות; היא מלווה קשר בין אדונים וצמיתים, ובאה לידי ביטוי בבריתות עמוקות כגון סנדקאות וערבות להלוואה

התקופה הקלאסית

ידידות עמוקה, המתאפיינת באמירת האמת ובמידה טובה, מוצבת כנגד החברות המזויפת והחנפנות, והיא שוב ערך שיש לשאוף אליו ושומעניק כוח מוסרי

המודרניזם

הקפיטליזם מתיר את הקשר בין כלכלה לחברות, הדמוקרטיה יוצרת קהילה המבוססת על חברותיות, והיחלשות מוסד המשפחה מחזקת את החברות. משנות השישים ואילך צומח מושג "החבורה"

המאה ה-21

הרשתות החברתיות והודעות ה-SMS מאפשרות להיות חברים של הרבה יותר אנשים, אבל לא מותירות מקום לטוות קשר חברי אינטימי הנבנה בהדרגה בין אינדיבידואלים

צילומים: בלומברג, קורט סטרודין/MCT

שפחות החברתיות, למבוגרים רבים אין בני זוג, ודאי שלא משפחה מורחבת, שיכול לתמוך בהם. הילדים, שהשתחררו מעול הסמכות המורית הנחלשת, מתרחקים מהמשפחה בגיל צעיר יותר ויותר. שני הרווחים פוגים לחברים כדי שיחלי פו את המבנים המסורתיים. חברים יכולים להיות "המשפחה הנבחרת", ברחה הפתגם המודרני, אבל לרבים מאיתנו אין ברירה אלא להפוך את חברינו למשפחה, משום שהמשפחה האחרת שלנו התפרקה ומשום שפרק הזמן שבין עובדת המשפחה שבה גדלנו לבין הקמת משפחה, אם הצלחנו בכך, מתארך. החברות מוכיחות לחלוטין בפרק הזמן הזה.

מה איבדנו בדרך? הדימוי של חבר אמיתי אחד, יריד נפש נדיר ואהוב עד מאוד, נעלם מן התרבות. יש לנו חב רים קרובים יותר או פחות, אפילו חברים הכי טובים, אבל זמן רב עבר מאז שמישהו דיבר על חברות באופן שבו היבר עליה מונטייין. אנתנו שומרים את עוצמות התשוקה לסקס. בין צמיחתה של הפרוידיאניות לתתחוקות הנראות הציבורית של הומוסקסואליות, למרנו להתרחק מביטויים עזים של חיבה בין ירדים – בייחוד ירדים גברים, אם כי אפילו אפרה ווינפרי נאלצה להתגונן מפני חשדות בנוגע לקשר שלה עם חברי תה הקרובה – והתחלנו לשכחם חברויות היסטוריות, דוגמת החברות של אכילס ופטרוקלוס, קששים מיניים. על אף כל הדיבור בתקופה האחרונה על "bromance" (רומן חברי-אפיל' טוני בין גברים, הביטוי הזה הוא רק עוד כלי להתמודדות עם החרדה המינית שמעוררת חברות בין גברים סטרייטים.

במקביל אבר גם הערך המוסרי של החברות הקי לאסית, המתייבשת למידה הטובה ולשיפור הדי. הפסקנו להאמין שתכליתו העליונה של החבר היא לקרב אותנו לטוב באמצעות ייעוץ מוסרי ותיקון. במקום זאת, אנחנו מקיימים חברויות לא שיפר טיות של קבלה לתנאי ותמיכה – חברויות "טיפוליות", כפי שכונה אותן בלעז הסוציולוג רוברט נ. כלה. נרמה שאנחנו מאוד שבריריים עתה. חברה ממלאת את תפקידה, לדעתנו, בכך שהיא תומכת בבחירות שלנו, עוזרת לנו להרגיש שלנו, טוב לגבי עצמנו. אנתנו מספרים שקרים לבנינו, מתרצים לעצמנו טעויות של חברים, עושים ככל יכולתנו כדי לייצב את הסירה. אנתנו אנשים עסקיים, אנחנו רוצים שהחברויות שלנו יהיו מהינות ונטולות חיכוכים.

היום אנחנו משדרים את זרם התודעה שלנו לכל 500 חברינו בבת אחת, מתוך תקווה שמישהו יאשר את קיומנו לפנות אל חברינו בתור אינדיבידואלים, הפסקנו לחשוב עליהם ככאלה.

המאחרות ("בעולם קר", הכריז הקמפיין לסרט, "אתה זקוק לחברך כדי לשמור על החום"). הסדרה "שלושים ומשהו" הלכה עור צעיר קרימה, והציגה את החברות הקבוצתית כגור רמה הבורגת החדשה. בשתי היצירות הללו, רוב הרמויות היו נשואות. רק בשנות התשעים החל דור חדש, של רוחקים שחצו מומן את גיל שלושים, לייצר לעצמו דימויים משולו של חב רות קבוצתית – כמו זו ב"סינפלו", ב"סקס והעיר הגדולה" ובמומן ב"חברים". עם זאת, בשלב הזה התפיסה של חברות כמקלט של התנגדות ערכית, מחסה מפני לחצים נורמטיביים חממה לאידיאלים חברתיים החלה להיעלם. החברים שלך לא גוננו עליך מפני המיינסטרים, הם היו המיינסטרים.

וזא הגיע פייסבוק. ברשתות החברתיות של המאה החדשה מעגל החברים התרחב, בלע את העולם החברתי כולו – ובכך השמיד את עצמו והן את החברות האינדיבידואליות. הנחת – והבטחת – היסוד של פייסבוק היא שהאתר הופך את המעגלים החברתיים שלנו לגנאים.

נהפה, כמובן הזה, למעין חברה אלטרנטיבית, מפלט מהי עולם הגדול, הקורס. במחצית השנייה של המאה ה-20 התפשטו מעגלי החב רים מחוץ למעגלי האמנים, והיו לנחלת הכלל. השכיחות של חברויות קבוצתיות קשורה במידה רבה לעלייתה של תרבות הצעירים. המודרניות קושרת בין החברות לבין הנעורים, תקופת חיים הנתפסת כמנותקת מן הערכים המיופים של עולם המבוגרים – בניגוד לתפיסה הקלאסית שלפיה ירירות אמת מצריכה בגרות ותבונה. עם הארדת תקופת הנעורים כשלב החיים האוטנטי והחיוני ביותר, נתפסה החברות למר שא תשוקה רגש. זה קרה בשני אופנים סותרים – אך בדרך כלל מקבילים. שאפנו להאריך את הנעורים בכך שנאחנו בחברויות נעורינו, והתאבלנו על אובדן הנעורים מתוך נוס טלגיה עזה לחברויות הללו. אחד הרברים המסקרנים ביותר בנוגע לאופן שבו המאה ה-20 הבינה את החברות היה הנטייה לבחון אותה דרך פילטר הויכוח, כאילו אפשר להכיריה רק לאחר שאברה, וכאילו אובדנה הוא בלתי נמנע.

התהליך הזה קשור קשר הדוק לתרבות שנות השישים – קומנות, להקות רוק ושאר קבוצות החברים והאדרו בתור מרחבים עולצים ויצרתיים של נעורים נצחיים, מקומות מפלט מעולם המבוגרים. החלום האוטופי של התקופה היה לחיות את החיים בקבוצה כזו: אין זה פלא שהתפרקות הביי טלס נתפסה כטרגדיה של הדור, ואין זה פלא שבוגרי שנות השישים החלו במהרה לייצר נוסטלגיה לחבורת. הסרט "החד ברים של אלכס" (1983) הציג את בוגרי הדור ההוא המני סים לשווא את הקסם של מעגל החברים של שנות השישים

איזו תכלית מרשימים? כל ערכוני הטקסט והפוטטים על הקיורת? מאו ומעולם חלקנו זה עם זה תובנות פרטיות ורגעים של רגש – זה רכיב חשוב בחברות, אהת הרכים להנכיח את עצמנו בחיי חברינו – אבל הרברים השתנו. עד לפני כמה שנים יכולת לחלוק את מחשבותיך עם אדם אחד בכל רגע לנע ולמשל, לא עם קבוצה שצומצמת פנים אל פנים. וכשעשית זאת, דיברת עם אנשים ספציפיים והחלטת מה לומר וכיצד לומר זאת באופן המתאים להם: לתחומי העניין שלהם, לאופיים, וחשוב מכל – למידת האינטימיות ההרדית בינכם. בעבר זו הייתה שיחה. היום אנתנו פשוט משדרים את זרם התודעה שלנו לכל 500 חב רינו בבת אחת, בתקווה שמישהו, כל אחד, יאשר את קיומנו בכך שיגיב. לא רק שהפסקנו לפנות אל חברינו בתור אינ דיבידואלים, הפסקנו לחשוב עליהם ככאלה. הפכנו אותם להמון אדם בלתי מובחן, מעין קולל או ציבור חסר פנים. אנתנו פונים לא למעגל, כי אם לענן.

מנה עוקים לשאנתנו בכל זאת בוצאים את ההיפגש? שאלי תי מכרה שלי אם נותיה המתברגות והבריה מקיימים את אותן חברויות אינטנסיביות שילדים ניהלו בעבר. כן, היא בארה, אבל בצורה שונה. הם עדיין יושבים ומבררים שעות בחדר, אבל במקביל הם מתקשרים אונליין עם שלושה חב רים נוספים ופוסטים לעור שלושה. ובני נוער הם פשוט רגיש מוקומט של כולנו. מחקר גילה כי אמריקאי אחד מכל ארבעה אומר שאין לו איש סוד קרוב; ב-1985 הנתון היה אחד מכל עשרה. המחקר נעשה ב-2004, ואין ספק שפייסבוק יותר אנשים, כך גאנ עשירים יותר בודדים. ייתכן שעליי לוותר על המחשבה שעורך החברות נובע בדיוק מאותו מרחב פרטי שהיא מייצרת: לאו דווקא סטר

רות ששני אנשים חולקים, אלא אותו עולם ייחודי ומגון שהם בונים ביניהם, קורר העכביש של הגילויים המשות פים שהם טווים, באסיות ובערינות, ביחד. יש משהו מעוט גס בביצוע האינטימיות הוו לעיני כל מי שאנחנו מכירים, כאילו מטרתה האמיתית היא להראות איה בני אדם עמר קים אנתנו. האם אנו באמת כה צמאים לאישור? כל כך נואשים להראות שיש לנו חברים?

מוכן שלפייסבוק יש יתרונות. אפשר לחדש בעזרתו קשר עם חברים ותיקים ולשמור על קשר עם ירדים רחר קים. כשמדובר באנשים שאנתנו באמת אהבים, זה בגדר נס. אבל רוב הזמן זה אינו המצב. אלה אנשים שהתחברנו איתם לקיץ אחד בתיכון, או חברים לא קרובים במיוחד מימי האוניברסיטה. הם כבר לא חשוכים לנו כאינדיבידואלים, ודאי לא בתור האינדיבידואלים שהם כיום. הם משמעותיים רק כמי שהיו חלק ממכלול החוויה שלנו בנקודה מסוימת בחיים, בצד כל יתר האנשים שהכרנו. ברגע שנתלוש אותם מתוך המכלול הזה – נקדא על מעללי ילדיהם, נסתכל על תמונות מחופשות שלהם – אין להם כל משמעות. אם נתלוש יותר מרי מהם נהרס את המכלול עצמו, החליף את עומק החוויה של רגשות וזכרונות משותפים בתחושה מזויפת של פמייליאריות. האני בן ה-18 שלך הכיר אותם. פייסבוק מציע לנו אפשרות אופטית: מה שאבר ישוב על כנו, אבל גן העדן של העבר הוא ארץ מובטחת שההגעה אליה תחריב אותה. פייסבוק משמש בכך היפוכן של עוגיות המרלן של מרסל פרוסט, כמחק לזיכרון. פריר סט ידע שהזיכרון הוא יצור המקמק המציץ מתוך מאורתי רק כאשר איננו רודפים אותו. מוכרות, צילומים, מפגי שי מחזור וכעשי זה – כולם צורות שונות של אנטויה, אויביו של הזיכרון הממשי. על העבר להישמר בלב, לשם הוא שיך.

ומה עם האינטימיות? אתרי הרשתות החברתיות החד רשים מוליכים אותנו שולל בהבנת האינטימיות עצמה, ואיתה בהבנת עצמנו. הרעיון המגוחך, שנכוח גם בתקשורת, כאילו עמוד מייסודיים או פוסט של "25 דברים על עצמי" יכולים ליד לת לנו על אדם מוסרי יותר ממה שאפילו חבריו הטובים יודעים, מבוסס על תפיסה מורידת של היכרות: כאילו וידוי יוצר אינטימיות, כאילו אפשר לצמצם את ההזדהות לפיסת מידע.

המידע מחליף את הניסיון, כפי שקורה באופנים שונים בתרבות שלנו. אבל בשאני חושב על החברים שלי, על מה שהופך אותם למי שהם ומדוע אני אוהב אותם, התשובה אינה שמות האחים שלהם או הפחד שלהם מעכבישים, אלא תכונות האופי שלהם. כדי להבין מי הם באמת, צריך להכיר את הרברים שעשו. האופי נחשף במעשים: שני הרביבים הנצחיים של הנריטי. כדי להכיר אנשים, עליך להקטיב לפיורים שלהם.

פרופיל פייסבוק, על 500 החברים שבו, אינו מותר לכך מקום או זמן. האורך המקובל להודעה כתובה הצטמ צם לכדי שלישי, ועוד הרבה פחות מכך במקרה של תגובה לשלל לרבר על טוויטר. המכתב בן עשרות העמודים עבר מן העולם, ואחריו תלך בקרוב, כך נראה, גם השיחה בת שלוש השעות. שניהם המתתחו כחלל לסיפור סיפורים, ששוקטים למקום המרווח הזה. פוסטים והודעות פייסבוק הם כמו פורנוגרפיה, מפגן חלקלק ובלתי אישי. להחליף סיי פורים זה כמו לעשות אהבה: לגשש, לחפש, לחקור, ללטף. זה הרדי. זה אינטימי. זה מצריך סבלנות, מסירות, רגישות, עדינות וכישרון – וזה גם נעשית לנו לא היכולות הללו. במקום זאת, נתנו את הלב שלנו למכונות, ואנתנו הנפכים למכונות. אלה הם פני החברות במאה החדשה.

מתבונן על העולם החדש

שיזף רפאלי

המהפכה הגדולה עוד לפנינו.

ברו"ח של מאות עמודים שפרסמו השבוע מעריכים אנליסטים של מורגן סטנלי כי האינטרנט הנייד יצמח בקצב כפול מהאינטרנט כפי שהכרנו עד כה, וכי הרווחים שיביא איתו יהיו גדולים בהרבה מזה שמניבים הגולשים במחשבים. ומה שיאפשרו הטלפונים הסלולריים החכמים ושאר המכשירים הניידים (קינדל, מכשירי וירדאו, GPS, מתקני משחק וכו') יאפיל על השינויים שחוללה הטכנולוגיה בחיינו עד כה.

לרשת זמינה ונגישה יותר מבכל מקום בעולם, התעשייה היפנית עשויה לתפוס עמדה מובילה, בדומה לדומיננטיות של יבצ בעידן המחשבים הגדולים, להלוציות של ה-DEC בתקופת מחשבי המיני ולכמעט הנייד, כלומר יותר ממכשיר אחד לכל השולחני. גם הסינים, שמושקעים היום בייצור מכשירים וזלים יחסית, מיוצגים בכבוד בתחום המכשירים החכמים, ומורגן סטנלי מציינ במיוחד את חברת TenCent. ובינתיים באמריקה, אפל, גוגל, אמזון וס קיפ יהיו בין המנצחות בגל הניידות, בעוד מיקרוסופט, נוקיה וסוני-אריקסון נראות דווקא נסוגות.

10 מיליון מיני-מחשבים, יותר מ-100 מיליון מחשבים אישיים עצמאיים, ויותר ממיליארד תחנות אינטרנט שולחניות. לפי הנגמה הזו, יש לצפות ליותר מ-10 מיליארד נקודות קצה של האינטרנט בעולם, כלומר יותר ממכשיר אחד לכל נפש בכדור הארץ. יותר ממספר המכשירים, מעניינת שאלת הרווחים. פוטנציאל הצמיחה הגי דול נעוץ בפער בין מי שיכול לגלוש מהנייד אך לא עושה זאת לבין הגולשים המאושרים בעלי המכשירים החכמים.

במילים אחרות, אין מה להתרגש מהביקוש הנמוך שנרשם עם השקת האיפון בישראל. הביקוש הגדול בדרך, וממיריו גלובליים וקולוסאליים. הרו"ח של מורגן סטנלי, שמנתח בפירוט נרחב ולעומק את התפתחות שוק המובייל בעולם, מתעכב על השינויים הניידים עם הניידות. שלל המכשירים הניידים החכמים, והקישורים השונים ביניהם, מתאפיינים בעיילות עיבוד חסרת תקדים, שמבטיחה התייעלות באופני השימוש; קפיצת מדרגה באיכות ממשק

הדין על הריכוזיות ילוה גם את עלייתו המהירה של הגל הטכונר לוגי החוש, כפי שקרה בעבר. כל אחד מן הגלים הקודמים הצמיח התגוששות בין גישה פתוחה, דמוקרטית ורחבת היקף לפיתוחים חדשים, לבין גישה סגורה, שנשלטה בידי תאגיד אחד מוביל. יבמ הובילה את עידן המיינפריים תוך שמירה קנאית על בעליות. אפל נכשלה בניסונה להשיג שליטה דומה בשוק המחשבים האישיים באמצעות שימוש באסטרטגיה דומה בנוגע למקינטוש בשנות השמונים. דווקא הפתיחות של אריכטקטורת תואמי היבמ ניצחה או. AOL לא רווחה נחת מני סיונה ליצור חומת בעליות בימיה הרא שונים של הרשת. כולנו התפלחנו לתוך הגן העולל וירטואלי הענק מגנו. האם הניסיונות לתחום את האינטרנט הנייד לרשות ולשליטה בלעדיים יצלחו? ניסיונה של אפל להשתלטות שכזאת, באמצעות App Store והקריטריונים הנוקשים שלה, מעיד על קווי החיות החד רשה. אני השתכנעתי מהדור"ח של מורגן סטנלי: שיעור החרידה של דור שלישי בישראל עומד על 39% – לא משתווה ל-87% ביפן, אבל בהחלט מתחרה ב-41% שבנגפור, 37% בצפון אמריקה, ו-25% ב-30% המקובלים במערב אירופה; לדעתי, הלילה הלכן והרגוע שבו הושק האיפון הוא רק השקט המכשיר את בוא הסערה.

יש 1.5 מיליארד משתמשי אינטרנט שולחני, ואילו יותר מ-4 מיליארד בעלי טלפונים סלולריים. מתוך המיליארדים האלו, רק 260 מיליון – רק קצת יותר מ-5% – משתמשים במכשירי הדור השני. אספקת טלפונים ניידים חכמים יחפשו כולם בעשור שלפנינו. במורגן סטנלי צופים שכבר בשנה הקרובה מספר הטלפונים ומחשבי כך היר החדשים, אלה שיוודים מפס הייצור, יהיה גבוה מזה של המחשבים הניידים החדשים; ב-2012, כלומר בתוך שני תיים-שלוש, מספר הטלפונים הניידים החכמים החדשים יהיה גבוה ממספר כל המחשבים החדשים.

ומי ייצר את התוכן שיציף את המסכים הקטנים אלה? יפן עשויה לבלוט בתחום. אחרי יותר מעשר שנות ניסיון עם הפלט' פורמה של Docomo ואוכלוסייה שדורגלה

אספקת טלפונים ניידים חכמים ותוכן לכל השאר היא גיזת הזהב שאותה יחפשו כולם בעשור שלפנינו